

افغانستان و بریکس*؛ محدودیت‌ها و مزایای عضویت

کاکه تاجیک**

چکیده

سازمان بریکس با ایجاد تغییر نظم نوین جهانی و تغییر آن از تک‌قطبی به چندقطبی به وسیله مجموعه‌ای از کشورهای درحال توسعه اقتصادی که در تحولات بین‌المللی خواهان سهم‌گیری و ایفای نقش بودند، تشکیل شد. با توجه به اعضای این سازمان که در اقتصاد جهانی نقش مهمی را ایفا می‌کنند و دستاوردهایی که از ابتدای تأسیس تاکنون داشته است، بسیاری از کشورهای درحال توسعه و توسعه‌نیافته خواهان پیوستن و عضویت در این سازمان هستند. افغانستان هم به‌عنوان یک کشور درحال توسعه خواهان عضویت در این سازمان است. سؤال اساسی پژوهش این است که عضویت افغانستان در سازمان بریکس چه مزایایی را برای کشور دارد؟ برای پاسخ به این سؤال، از منابع کتابخانه‌ای و روش تحلیلی-توصیفی استفاده شده است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که افغانستان می‌تواند با عضویت در بریکس یا یکی از نهادهای داخلی آن مانند بانک توسعه جدید از مزایای آن در توسعه و رشد اقتصاد پایدار خود بهره‌برد. به‌علاوه، این عضویت افغانستان را به بخشی از مسیرهای ترانزیتی کشورهای عضو در آسیا تبدیل نموده و پویایی اقتصادی در داخل را فراهم خواهد کرد.

واژگان کلیدی: افغانستان، بریکس، توسعه، توسعه اقتصادی.

---

* BRICS

** محقق مرکز مطالعات استراتژیک

مقدمه

با ظهور قدرت‌های جدید منطقه‌ای و جهانی، نظم نوینی در عرصه جهانی شکل گرفته است. این نظم نوین ناشی از تغییرات جیوپولیتیکی و ظهور قدرت‌های جدید در عرصه بین‌الملل به‌خصوص در عرصه اقتصادی بوده است. هم‌چنین سایر تحولات جهانی از قبیل تک‌قطبی‌سازی نظام بین‌الملل توسط ایالات متحده آمریکا و نقش آفرینی منفی کشورهای غربی در تحولات جهانی، زمینه‌های تسریع شکل‌گیری نظام چندقطبی را فراهم نموده است.

به‌علاوه، بسیاری از قدرت‌های منطقه‌ای و جهانی در حال توسعه برای این‌که بتوانند در تحولات جهانی و منطقه‌ای مؤثر واقع شده و نقش بیشتری داشته باشند، به همکاری با یکدیگر روی آوردند و از این طریق در مقابل نهادها و سازمان‌هایی مانند سازمان ملل، بانک جهانی، گروه G7 و غیره، نهادهای همکاری جویانه جدید را به‌خصوص در عرصه اقتصادی تشکیل دادند که بریکس یکی از مهم‌ترین گروه همکاری اقتصادی در عرصه جهانی است.

بریکس به هدف ایجاد تغییرات بنیادین در ساختار جهانی و تغییر نظم نوین جهانی از تک‌قطبی به چندقطبی تشکیل شد. این سازمان برای عضویت کشورهای در حال توسعه و توسعه‌نیافته می‌تواند مهم بوده و این کشورها می‌توانند با عضویت در آن در تصمیم‌گیری‌های جهانی سهم داشته باشند و صدای آن‌ها در عرصه جهانی شنیده شود.

افغانستان هم به‌عنوان یکی از کشورهای توسعه‌نیافته تلاش می‌کند شرایط عضویت در این سازمان را برآورده و عضویت آن را کسب کند. هرچند عضویت افغانستان در این سازمان با محدودیت‌هایی مواجه است، اما در صورت رفع چالش‌ها و فراهم شدن زمینه عضویت، فرصت‌های خوبی برای توسعه کشور فراهم خواهد شد. افغانستان می‌تواند با عضویت در این سازمان از نزدیک با قدرت‌های برتر اقتصاد جهانی همکاری داشته باشد و از تجارب موفق آنها در ابعاد مختلف به‌خصوص اقتصادی استفاده کرده و زمینه رشد و ترقی و هم‌چنین رفاه و آسایش را برای مردم افغانستان به ارمغان آورد.

سؤال اساسی این پژوهش این است که عضویت افغانستان در سازمان بریکس چه مزایایی را برای این کشور دارد؟ برای پاسخ به این سؤال، با استفاده از منابع کتابخانه‌ای و روش تحلیلی-توصیفی استفاده شده است.

از آنجایی که افغانستان کشوری در حال توسعه است و از لحاظ اقتصادی تلاش می‌کند به ثبات برسد، بنابراین ضروری است که مزایا و محدودیت‌های عضویت افغانستان در این سازمان بررسی شده تا در پرتو آن اقدام به عضویت در این سازمان آغاز شده و موانع احتمالی برای عضویت از بین برده شود که این باعث رشد و ثبات اقتصادی در افغانستان خواهد شد.

تحقیق به این گونه است که ابتدا نظریه موازنه نرم که تشکیل نهاد و سازمانی برای استفاده از قدرت نرم با همکاری چند کشور و چندجانبه‌گرایی در مقابل یک‌جانبه‌گرایی را به‌خوبی تشریح می‌دهد، توضیح می‌دهیم و در ادامه گروه بریکس را معرفی مختصری می‌کنیم. سپس اهدافی را که بر پایه آن این سازمان شکل گرفت و در ادامه فعالیت خود به دنبال آن‌ها است را تشریح می‌کنیم. در قسمت بعد چگونگی گسترش این سازمان که با پذیرفتن عضو جدید محقق می‌شود، یعنی شرایط عضویت کشورها در این سازمان را به بررسی گرفته و در نهایت عضویت افغانستان در سازمان بریکس را مورد کنکاش قرار خواهیم داد که این عضویت چه مزایای، معایب و محدودیت‌هایی برای افغانستان خواهد داشت.

۱. چارچوب نظری

با پایان جنگ سرد و شکل‌گیری نظام تک‌قطبی به‌رهبری آمریکا و عدم شکل‌گیری حرکت‌های موازنه‌ساز قدرت‌های بزرگ در قبال آمریکا از یک سو و تردیدها در مورد کارایی نظریه موازنه‌قوا از سوی دیگر، باعث بازسازی این نظریه در قالب نظریه موازنه نرم شد. (عسکری، ۱۳۸۷: ۳۸)

بهترین مبنای نظری مفهوم موازنه نرم توسط رابرت پاپ^۱ ارائه شده است. از دید پاپ هدف از موازنه نرم، خنثی کردن عملکرد دولت در حال رهبری، بدون مداخله مستقیم است. معیار موفقیت موازنه نرم پیوستن دولت‌های دیگر در ائتلاف برای مقابله با ابرقدرت است. قدرت‌های درجه دوم می‌توانند با ایجاد ائتلاف در مقابل قدرت هژمون ایستادگی کنند. این ایستادگی موجب تشویق قدرت‌های دیگر برای پیوستن در ائتلاف شده و توانایی نقش داشتن کشورهای موجود در ائتلاف را در تحولات گسترش می‌دهد. (شفیعی و کمائی‌زاده، ۱۳۸۹: ۵۵)

^۱ Rabert Pape

بازیگرانی که نقش مؤثری در نظام بین الملل دارند، می توانند در برابر اهداف و خواسته های دولت برتر ائتلاف کنند تا قدرت خود را در مقابل اهداف قدرت برتر تثبیت کنند. موازنه نرم موجب می شود تا بازیگران و کشورهایی که ائتلاف کرده اند در رسیدن به اهداف و منافع خود آزادی عمل داشته باشند. (شیرخانی و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۵۲)

نظریه موازنه نرم در مقابل موازنه سخت قرار می گیرد. در موازنه سخت بازیگران به صورت مستقیم در برابر سلطه و نفوذ قدرت برتر که تلاش دارند از قدرت نظامی استفاده کنند، می ایستند، اما در موازنه نرم دولت ها به صورت مشترک برای مقابله با یک دولت یا قدرت یکه تاز با هم ائتلاف نموده و در مقابل زورگویی و تهدید آن قدرت برتر می ایستند. (کرمی، ۱۳۹۳: ۱۳۵)

حضور ایالات متحده آمریکا به عنوان یک هژمون در همراهی با غرب و اعمال سیاست های سخت گیرانه به خصوص در عرصه نظامی با اعمال تحریم ها بر علیه کشورهای دیگر که به عنوان قدرت های نوظهور اقتصادی بودند، باعث شد تا این قدرت های نوظهور برای مبارزه با یک جانبه گرایی و خنثی کردن اثر تحریم های امریکا و متحدانش، اقدام به تشکیل ائتلاف هایی کنند که از جمله این ائتلاف ها می توان به سازمان بریکس اشاره کرد. بنابراین می توان تشکیل گروه بریکس را در قالب نظریه موازنه نرم توضیح و تشریح کرد.

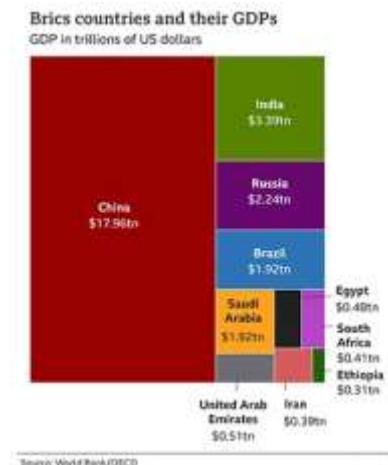
۲. معرفی سازمان بریکس

مؤسسه سرمایه گذاری گلدمن ساکس^۱ در دهه ۲۰۰۰ به منظور پیش بینی وضعیت اقتصادی جهان با شناسایی چهار اقتصاد نوظهور جهانی یعنی کشورهای برازیل، روسیه، هند و چین اصطلاح بریک^۲ را معرفی کرد. این سازمان به عنوان بازیگرانی فعال و کلیدی در اقتصاد جهانی بودند و تأثیر زیادی را بر اقتصاد و تجارت بین المللی داشتند. در مجمع عمومی سازمان ملل در سال ۲۰۰۶ وزرای خارجه کشورهای فوق گفتگوهای مقدماتی را آغاز و رهبران این کشورها نشست هایی را برای پایه گذاری این سازمان برگزار کردند. افریقای جنوبی یکی دیگر از اعضای این سازمان با تلاش های فراوان و در سال ۲۰۱۰، با موافقت وزرای خارجه کشورهای عضو به این گروه پیوست و ائتلاف این پنج اقتصاد نوظهور و فعال جهانی را بریکس نامیدند. (مرزبانی

^۱ Goldman Sachs

^۲ BRIC

و پلونده، ۱۳۹۹:۱۱) تولید ناخالص داخلی اعضای بریکس ۳۱,۵ فیصد، جمعیت آنان ۴۵ فیصد جمعیت جهان و حدود ۳۵ فیصد از مساحت زمین را به خود اختصاص داده‌اند.

اولین جلسه سران سازمان بریکس در سال ۲۰۰۹، در شهر یکاترینبورگ روسیه برگزار شد. کشورهای عضو در این جلسه به موضوعاتی مانند روش بهبود وضعیت اقتصادی و اصلاح نظام مالی جهان تمرکز کردند. در نهمین اجلاس بریکس یعنی در سال ۲۰۱۷، اعضا توافق کردند تا از طریق عضوگیری و پیوستن کشورهای قدرتمند دیگر این سازمان را گسترش دهند. بنابراین از میان بسیاری از کشورها تنها مکزیک، تایلند، تاجیکستان و گینه برای عضویت در این سازمان دعوت شدند. این سازمان در نشست سال ۲۰۲۳ خود تصمیم گرفت تا کشورهای ایران، مصر، اتیوپی و امارات متحده عربی، را به عضویت بپذیرد. در حالی که تعداد زیادی از کشورهای دیگر که به ۴۰ کشور می‌رسد در انتظار پیوستن به بریکس هستند. (Jutten & others, 2024: 3)

Figure 1 – BRICS+

Graphic by EPRS.

بعد از این که سیاست‌های بانک جهانی^۱ و صندوق بین‌المللی پول^۲ به دلیل حافظ منافع امریکا و اروپا بودن و هم چنین عدم اجرایی شدن تصمیم کشورهای عضو بانک جهانی بعد از بحران اقتصادی جهانی در سال ۲۰۰۸، مورد انتقاد کشورهایمانند هند، چین و روسیه قرار گرفت، کشورهایمانند هند، چین و روسیه که عضو بریکس هم بودند، تصمیم گرفتند که نهادهایی موازی را ایجاد کنند. بنابراین به پیشنهاد هند در سال ۲۰۱۲ و به منظور تعمیق همکاری‌های اقتصادی و تجاری و انجام پروژه‌های زیرساختی در میان اعضا، و هم چنین نهادسازی موازی، بانک توسعه جدید را نهادی موازی با بانک جهانی و برای جایگزینی صندوق بین‌المللی پول، صندوق ذخیره ارزی اضطراری توسط اعضای بریکس تأسیس شد. (Griffith, 2014, 6)

---

¹ World Bank

² IMF

۳. اهداف سازمان بریکس

بریکس با ایجاد نهادهای مالی تلاش کرده است تا یک نظم مالی و اقتصادی مستقل از تسلط غرب و نهادهای مالی جهانی ایجاد کند. این سازمان تلاش می‌کند تا قدرت‌های نوظهور و کشورهای درحال توسعه وابستگی خود را به نهادهای غربی مانند صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی کاهش دهند. از جمله مهم‌ترین اهداف این سازمان عبارتند از:

۳-۱. اصلاح ساختار مالی

بریکس برای کاهش وابستگی به کشورهای و نهادهای مالی غربی و هم‌چنین برای داشتن منبع مالی مستقل برای تأمین نیازهای زیرساختی و توسعه‌ای کشورهای عضو اقدام به تأسیس بانک توسعه نوین^۱ کرده است. هم‌چنین ایجاد سیستم‌های مالی جدید به کشورهای عضو امکان می‌دهد تا با یکدیگر و سایر کشورهای درحال توسعه به صورت مستقل تجارت کنند. هم‌چنین این سازمان به دنبال توسعه استفاده از ارزهای محلی در تجارت بین کشورهای عضو است تا وابستگی به ارزهای غالب جهانی مانند دلار آمریکا را کاهش دهد. این امر می‌تواند به کاهش تأثیر نوسانات ارزهای جهانی بر اقتصاد کشورهای عضو کمک کند (یوسف‌زاده: ۱۴۰۳).

۳-۲. دالرزدایی

دالر آمریکا به عنوان یک ارز غالب در سیستم مالی جهانی و تجارت بین‌المللی به کشورهای درحال توسعه اجازه داشتن سیاست مالی مستقل را نمی‌دهد و این عامل در کنار تحریم کشورهای درحال توسعه مانند روسیه و چین از اعضای اصلی سازمان بریکس از سوی ایالات متحده آمریکا، باعث آسیب‌پذیری این کشورها شده است که اعضای بریکس یکی از اهداف اصلی آن‌ها حذف دالر از مبادلات تجاری بین خود و داشتن پول مشخص و واحد در این زمینه هستند تا از این طریق تحریم‌ها علیه خود را دور بزنند. هم‌چنین ایجاد سیستم پرداخت بین‌المللی جدید که باعث کاهش وابستگی به سیستم‌های پرداخت غرب شود در این راستا می‌تواند مهم باشد. (دستغیب، ۱۴۰۳) تحریم‌های غرب علیه روسیه باعث شد تا مسکو کارزاری

^۱ NDB

را برای تضعیف دالر بر معاملات پولی بین‌المللی به راه بیندازد. روسیه خواهان ایجاد یک سیستم پرداخت پولی ضد تحریم و زیرساخت‌های مالی بین‌المللی است (کریمی، ۱۴۰۳: ۱۶۴).

۳-۳. تغییر نظم جهانی

بریکس به‌عنوان یک ائتلاف استراتژیک، به‌دنبال تغییرات بنیادین در ساختار حاکمیت جهانی و به‌ویژه در نهادهایی مانند بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول است که به‌طور سنتی تحت نفوذ کشورهای توسعه‌یافته قرار دارند. این سازمان با ایجاد نهادهای موازی و تقویت صدای کشورهای در حال توسعه، در تلاش است تا این کشورها را در تصمیم‌گیری‌های جهانی پیش‌تر درگیر کند و به منافع آن‌ها توجه بیشتری داشته باشد. این تحولات می‌تواند به ایجاد نظم جهانی عادلانه‌تر و چندقطبی‌تر منجر شود. (سلطانی و شهبازی، ۱۳۹۴: ۱۷۳)

روسیه و چین خواهان تقابل بین بریکس و نظم جهانی امریکایی هستند. سایر اعضای بریکس خواهان دموکراتیزه شدن و اصلاح نظم نوین جهانی هستند. نظم نوین جهانی باید از جهانی تک‌قطبی در حال زوال به سوی جهانی چندقطبی بین دو کشور امریکا و چین حرکت کرده و کشورها بتوانند خود را مطابق آن، جهت دهند. (کریمی، ۱۴۰۳: ۱۶۱)

۳-۴. همکاری‌های علمی و فناوری

اعضای بریکس در زمینه‌های علمی و فناوری و نوآوری تأکید دارد. این سازمان به‌دنبال تبادل اطلاعات و تجربیات از طریق انجام پروژه‌های تحقیقاتی مشترک است. هدف از این همکاری‌ها ارتقای ظرفیت علمی و تحقیقاتی در کشورهای عضو و کاهش وابستگی علمی و تحقیقاتی به کشورهای غربی است. (ملک‌پور، ۱۴۰۳)

۴. عضویت در بریکس

در زمینه شرایط عضویت کشوری جدید در بریکس تاکنون کدام سند رسمی به تصویب نرسیده است. هرچند که در آخرین نشست این سازمان در سال ۲۰۲۴ در کشور روسیه، اعضا به این توافق رسیدند تا سندی را آماده و برای عضویت کشور جدید شرایط آن را به صورت رسمی و مکتوب تهیه کنند. اما تاکنون کشورهایی که برای عضویت در بریکس علاقه‌مند بودند، پروسه این عضویت طبق یک سازوکار مشخص نبوده است، بلکه پس از درخواست رسمی

کشوری که خواهان عضویت بوده است، اعضا به صورت اجماع تصمیم به عضویت، عضو جدید گرفته‌اند. یعنی اعضای بریکس در یک پروسه تصمیم‌گیری و اجماع به این توافق می‌رسند که کشور جدید را برای عضویت بپذیرند و یا خیر.

عضویت اعضای جدید در بریکس با رایزنی‌های غیررسمی میان سران و وزرای خارجه کشورهای عضو انجام می‌شود. البته این پروسه شامل مراحل است از جمله:

۴-۱. گفتگوهای غیررسمی

کشورهای عضو بریکس در هنگام اجلاس سران این سازمان، نشست وزیران خارجه و یا سایر نشست‌های مقامات سطح بالای این کشورها نظرات و نگرانی‌های خود را مبادله کنند. هم‌چنین در این نشست‌ها، کشورهای عضو مزایا و پیامدهای بالقوه گسترش سازمان و عضویت کشورهای دیگر در این سازمان را به صورت غیررسمی بررسی می‌کنند.

۴-۲. مذاکرات دوجانبه

معمولاً کشورهای عضو در مذاکرات دوجانبه برای رسیدگی به موضوع گسترش شرکت کنند. این مذاکرات می‌تواند به ارزیابی کشورهایی که تمایل به پیوستن به بریکس دارند، کمک کند.

۴-۳. ابراز علاقه از سوی نامزدها

کشورهایی که علاقه‌مند به پیوستن به بریکس هستند، می‌توانند تمایل خود را ابراز کنند. این ابراز علاقه می‌تواند در قالب مذاکرات یا بیانیه‌های رسمی از طرف رئیس‌جمهور یا وزیر امور خارجه کشور علاقه‌مند باشد.

۴-۴. ارزیابی انسجام و اثربخشی

اعضای بریکس بررسی می‌کنند که آیا گنجاندن یک عضو جدید می‌تواند انسجام، نمایندگی و اثربخشی سازمان را در پی‌گیری اهداف مشترک افزایش دهد یا خیر.

۴-۵. اراده سیاسی و توافق متقابل

در نهایت، هر تصمیمی برای گسترش سازمان بریکس نیازمند اراده سیاسی و توافق متقابل کشورهای عضو است. اگر اجماع در میان اعضا وجود داشته باشد که گسترش سازمان مفید است

و در راستای اهداف بریکس قرار دارد، می‌توان تصمیم به پذیرش یک عضو جدید گرفت. (مرکز پژوهش‌های اتاق ایران، ۱۴۰۲: ۲۴-۲۸) بنابراین کشورهایی که خواهان عضویت در بریکس هستند باید از قبل در دیدارهای دو و یا چندجانبه رسمی و غیررسمی با مقامات و سران بریکس لابی و ذهنیت‌سازی کنند تا بعد از این که درخواست رسمی خود را برای عضویت در این سازمان دادند، بتوانند اجماع کشورهای عضو را برای عضویت خود به دست آورند، البته کشورهایی عضو باید حداقل شرایط و معیارها را برای عضویت داشته باشند که برخی از معیارها عبارتند از:

۶-۴. معیارهای نامزدها برای پذیرش

هرچند معیار رسمی برای پذیرش عضو جدید در بریکس وجود ندارد، عوامل خاصی معمولاً در ارزیابی نامزدها در نظر گرفته می‌شود. این عوامل شامل:

الف: کشور جدید باید کشوری نوظهور و در حال توسعه باشد؛

ب: با ارزش‌ها و اصول اساسی بریکس مانند همبستگی، برابری، احترام متقابل و سودمند همسو بوده و اعلامیه‌ها و قوانین بریکس را بپذیرد؛

ج: با همه کشورهای عضو بریکس روابط اقتصادی و دیپلماتیک داشته باشد و هم‌چنین نباید تحریم‌های غیرمجاز شورای امنیت سازمان ملل را بر دیگر اعضا اعمال کند؛

د: متعهد به ترویج صلح و امنیت منطقه‌ای و بین‌المللی باشد و برای رشد و توسعه پایدار اقتصادی از طریق داشتن روابط تجاری، اقتصادی و افزایش سرمایه‌گذاری تلاش کند؛

ه: عضوی از سازمان ملل باشد که از چندجانبه‌گرایی و اصلاحات حمایت کرده و به قوانین سازمان ملل احترام بگذارد؛

و: از لحاظ اقتصادی در سطح منطقه و جهان جایگاه درخوری داشته باشد؛

ی: حمایت از یک سیستم تجاری باز، شفاف، بدون تبعیض، مبتنی بر قوانین و چندجانبه (BRICS, 2023: 3)؛

علاوه بر موارد فوق برای کشورهای بریکس موقعیت جیوپولیتیکی و جغرافیایی برای عضویت کشور جدید اهمیت دارد. چنانچه عضویت افریقای جنوبی به علت موقعیت جغرافیایی و تأثیری که بر کشورهای افریقای می‌گذارد پذیرفته شد.

۵. افغانستان و بریکس

همان طور که در بالا اشاره شد کشورهای عضو بریکس هستند طبق یک پروسه مشخص این عضویت صورت نمی‌گیرد و پروسه پیچیده‌ای برای عضویت کشور جدید وجود دارد. افغانستان در نشست سال ۲۰۲۴ که به ریاست روسیه برگزار شد درخواست شرکت در این سازمان را داد.

نورالدین عزیزی، سرپرست وزارت تجارت و صنعت امارت اسلامی افغانستان در نامه‌ای به برگزارکنندگان نشست سران کشورهای عضو بریکس در کازان روسیه گفته است: الحاج مولوی ملاعبدالغنی برادر، معاون اقتصادی رئیس‌الوزرای امارت اسلامی علاقمند حضور در نشست بریکس در شهر کازان روسیه است. هم‌چنین او گفت که افغانستان آماده است به‌عنوان عضو ناظر در بریکس حضور داشته باشد. (بینا، ۱۴۰۳) حمدالله فطرت، معاون سخنگوی امارت اسلامی می‌گوید: «بریکس یک فورم مهم اقتصادی است و کشورهای که بیشترین منابع اقتصادی جهان را دارند در آن عضویت دارند. از آن جایی که افغانستان یک کشور رو به رشد و از نظر اقتصادی در حال توسعه است، پس شرکت در نشست‌های چنین سازمان اقتصادی برای ما مهم است. امارت اسلامی افغانستان علاقمند به شرکت در نشست بعدی بریکس است و به‌همین دلیل درخواست خود را با کشور میزبان در میان گذاشته است.» (بینا، ۱۴۰۳)

ابراز علاقه افغانستان برای اشتراک به‌عنوان عضو اصلی یا عضو ناظر نشان از این دارد که این کشور علاقه‌مند یافتن راه‌هایی برای رشد اقتصادی در کشور و عدم وابستگی به کشورهای دیگر از طریق خودکفایی است.

بنابراین عضویت افغانستان در سازمان بریکس، جدای از این که مورد قبول واقع شود یا نه، دارای مراحل است که به صورت فشرده و مختصر عبارت است از:

۵-۱. گام‌های افغانستان برای عضویت در بریکس

الف: ابراز علاقه: افغانستان علاقه خود را اعلام و به‌صورت رسمی درخواست خود را به بریکس ارسال کرده است که این بدان معناست که افغانستان گام ابتدایی را برداشته است.

ب: بررسی صلاحیت: بعد از درخواست افغانستان باید صلاحیت افغانستان طبق معیارهایی که قبلاً شرح داده شد، مورد بررسی قرار بگیرد.

ج: مذاکره و ایجاد اجماع: بعد از بررسی صلاحیت افغانستان در صورتی که شرایط و معیارهای لازم برای عضویت در این سازمان را داشته باشد بین سران و مقامات این سازمان مذاکره و اجماع در مورد پیامدها و نگرانی های کشورهای عضو از پیوستن افغانستان به این سازمان صورت خواهد گرفت.

د: توافق و عضویت رسمی: در نهایت پس از آن اعضا اگر در زمینه عضویت افغانستان اجماع داشته و به توافق رسیدند مکتوب عضویت افغانستان به صورت رسمی به وزارت امور خارجه نگاشته و از افغانستان برای حضور در این سازمان دعوت خواهد شد.

۵-۲. محدودیت های عضویت افغانستان در بریکس

هرچند افغانستان برای عضویت سازمان بریکس درخواست خود را داده است، ولی با توجه به شرایط عضویت در بریکس و جو حاکم روی این سازمان، افغانستان با محدودیت هایی نیز مواجه است که در سطور ذیل به آن اشاره می کنیم:

الف: عدم شناسایی امارت اسلامی

یکی از معیارهای عضویت کشور جدید در بریکس، داشتن روابط اقتصادی و دیپلماتیک با همه اعضای بریکس است. با وجود این که افغانستان با بسیاری از کشورها به خصوص بنیان گذاران بریکس تعامل مثبت و سازنده داشته و شناسایی دفاکتو یا ضمنی صورت گرفته است، اما تاکنون شناسایی دوزور یا صریح به منظور برقراری کامل روابط سیاسی صورت نگرفته است. این وضعیت ورود افغانستان به بریکس را دشوارتر می کند درحالی که اگر امارت اسلامی به رسمیت شناخته شود این شناسایی باعث خواهد شد افغانستان برای گسترش صادرات و جذب سرمایه گذاری خارجی از آن بهره برده و باعث افزایش درآمدهای کشور نیز شود.

ب: وضعیت اقتصادی کشور

شرایط عضویت در بریکس از لحاظ اقتصادی این است که کشور عضو در سطح منطقه و جهان جایگاه درخوری داشته باشد و از یک سیستم تجاری باز، شفاف، بدون تبعیض، مبتنی بر

قوانین و چندجانبه حمایت کند، اما با وجود موقعیت جغرافیایی و منابع اقتصادی متنوع در افغانستان، این کشور از لحاظ اقتصادی وضعیت خوبی ندارد. بنابراین یک این محدودیتی است که با برداشتن گام‌هایی در داخل کشور می‌تواند رفع شود.

ج: ثبات سیاسی و امنیتی

کشوری که خواهان عضویت در بریکس است به ترویج صلح و امنیت منطقه‌ای و بین‌المللی متعهد است. اعضای بریکس به ثبات سیاسی و امنیتی عضو جدید توجه ویژه‌ای دارند و بدون ثبات، امکان مشارکت و عضویت در این سازمان وجود نخواهد داشت. هرچند افغانستان به صلح و ثبات رسیده، ولی باز هم کشورهای عضو بریکس در مورد وضعیت سیاسی افغانستان و استفاده از خاک این کشور بر علیه کشورهای دیگر ملاحظاتی دارند و آن را برای ترویج صلح و امنیت منطقه‌ای چالش می‌دانند، که این خود به‌عنوان یک محدودیت برای عضویت افغانستان در این سازمان به حساب می‌آید. (بررسی تحولات افغانستان، ۱۴۰۳)

د: اجماع میان اعضا

عضویت کشور جدید در بریکس با توافق میان اعضاء صورت می‌گیرد. افغانستان با کشورهای عضو بریکس روابط خوب و حسنه دارد، اما با این حال این اجماع ممکن است برای افغانستان چالش‌زا باشد؛ به‌خصوص که یکی از کشورهای بنیانگذار بریکس یعنی هند با دیده شک و تردید به امارت اسلامی نگاه کرده و هنوز اطمینان کافی حاصل نکرده است. هرچند پذیرش دیپلمات جدید افغانستان در هند نشان می‌دهد که تشویش‌های هند تا حدودی برطرف شده است، اما تاکنون این تشویش‌ها به‌گونه کامل برطرف نشده است.

۳-۵. مزایای عضویت افغانستان در بریکس

بریکس برای کشورهای در حال توسعه می‌تواند منافع زیادی داشته باشد. عضویت افغانستان به‌عنوان یک کشور کمتر توسعه‌یافته می‌تواند برای افغانستان منافع و مزایای زیادی داشته باشد که از آن جمله می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

الف: از آنجایی که تولید ناخالص این سازمان ۳۵ فیصد تولید ناخالص داخلی جهان است می‌تواند فرصتی مناسب برای احیای اقتصاد افغانستان باشد، هم‌چنین این سازمان با در اختیار

داشتن ۴۰ فیصد ذخایر نفت و ۳۰ فیصد سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی می‌تواند به رشد اقتصادی افغانستان کمک کند؛

ب: از آن جایی که بریکس برای تغییر نظم جهانی برخواسته است و حضور کشورهای غربی به رهبری ایالات متحده آمریکا در افغانستان دستاورد چندانی در عرصه اقتصادی در این کشور نداشت، حضور افغانستان در این سازمان غیرغربی برای اقتصاد افغانستان مثمر است؛

ج: موقعیت جغرافیایی افغانستان به عنوان پل ارتباطی بین کشورهای مختلف به خصوص شمال و جنوب و اهمیت کریدورهای اقتصادی برای کشورهای بریکس می‌تواند به تبدیل شدن افغانستان به عنوان کشوری ترانزیتی برای کالا و انرژی کمک کرده و اقتصاد افغانستان را به رشد و شکوفایی برساند (بررسی تحولات افغانستان، ۱۴۰۳)؛

د: بانک توسعه جدید با تمرکز به سازمان‌های اجتماعی آسیب‌پذیر در تلاش است اطمینان حاصل کند که مزایا و فرصت‌های توسعه به صورت عادلانه و فراگیر توزیع می‌شود. این بانک از طریق اجرای سیاست‌ها و استانداردهای عملیاتی مؤثر به بهبود شرایط اجتماعی و اقتصادی جوامع کمک می‌کند و به چالش‌های اجتماعی و زیست‌محیطی پاسخ می‌دهد. این رویکرد برای دستیابی به توسعه پایدار در کشورهای در حال توسعه کمک می‌کند. تاکنون تمامی پروژه‌هایی که این بانک تمویل کرده، اجرایی شده است و این نشان‌دهنده تعهد این بانک برای تقویت اقتصاد کشورهای در حال توسعه است. (NDB, 2024) بنابراین افغانستان می‌تواند با عضویت در این بانک از مزایای آن به خصوص در زمینه جذب سرمایه‌گذاری خارجی استفاده کرده و در جهت رشد و توسعه پایدار گام بردارد.

ه: افغانستان می‌تواند با حضور در سازمان بریکس چه به عنوان عضو مهمان و یا ناظر یا عضو اصلی از نزدیک با اقتصاد کشورهای برتر جهانی آشنا شده و زمینه را برای استفاده از تجربیات آن‌ها برای رشد و شکوفایی اقتصاد افغانستان بهره‌برند.

نتیجه‌گیری

گروه بریکس ائتلافی استراتژیک است که در تلاش است با استفاده از چندجانبه‌گرایی اهدافی را در راستای تقویت همکاری‌های اقتصادی و اجتماعی میان کشورهای در حال توسعه دنبال می‌کند. این سازمان تلاش می‌کند تا قدرت‌های نوظهور اقتصادی سهمی در روند

تصمیم‌گیری‌های جهانی داشته باشد. بریکس با ایجاد نهادهایی موازی مانند بانک توسعه جدید تلاش کرده است از طریق مشارکت در پروژه‌های زیرساختی به کشورهای در حال توسعه در روند کاهش فقر و توسعه و رشد پایدار کمک کند.

بریکس در تلاش است تا با پذیرفتن کشورهای جدید تعداد اعضای خود را گسترش دهد تا از این طریق نقش بیشتری در تحولات جهانی داشته باشد. هرچند به صورت نوشته شده و رسمی کدام سندی برای پذیرفتن اعضا جدید وجود ندارد ولی بسیاری از کشورها برای عضویت در این سازمان درخواست داده اند که بسیاری از درخواست‌ها از طریق اجماع بین اعضا بررسی می‌شود.

افغانستان هم به عنوان یکی از کشورهای کمتر توسعه یافته برای عضویت در بین گروه بریکس در سال ۲۰۲۴ و نشست سران این سازمان در کشور روسیه ابراز علاقه نموده و درخواست رسمی ارسال کرده است که پس از بررسی نتیجه این درخواست مشخص خواهد شد.

باتوجه به چشم‌انداز بریکس، این سازمان می‌تواند فرصتی برای توسعه افغانستان قلمداد شود. عضویت افغانستان در این سازمان فرصت‌های زیادی را برای افغانستان فراهم خواهد کرد. افغانستان می‌تواند با عضویت در نهادهایی مانند بانک توسعه جدید این سازمان از امتیازات آن جهت توسعه و رشد اقتصادی پایدار بهره‌بردار. بنابراین افغانستان برای این که بتواند به عضویت این سازمان درآید بهتر است با برآورده کردن و قبول شرایط این سازمان از مزایای بی‌شمار اقتصادی آن بهره‌بردار.

پیشنهادات

۱. روند عضویت در بریکس پیچیده و زمان‌گیر است؛ اما افغانستان برای بهبود وضعیت اقتصادی کشور می‌تواند در کوتاه‌مدت برای عضویت به دو نهاد اقتصادی این سازمان، مانند کشورهای بنگلادش و مصر یعنی بانک توسعه جدید و مکانیسم ذخیره احتیاطی تلاش کرده و بعداً با رایزنی‌های خود به سازمان اصلی راه پیدا کند.

۲. عدم شناسایی امارت اسلامی در بسیاری از تعاملات بین‌المللی از جمله برای عضویت در بریکس چالش برانگیز می‌شود. بنابراین، امارت اسلامی نیازمند جلب رضایت جامعه بین‌المللی می‌باشد تا به رسمیت شناخته شود. این شناسایی باعث خواهد شد افغانستان برای گسترش صادرات و جذب سرمایه‌گذاری خارجی از آن بهره‌برده و باعث افزایش درآمدهای ارزی کشور شود.

۳. موقعیت جغرافیایی افغانستان به‌عنوان پل ارتباطی بین آسیای میانه و جنوبی آسیا باعث تقویت همکاری‌های منطقه‌ای می‌شود. هم‌چنین منابع طبیعی غنی در افغانستان می‌تواند سرمایه‌گذاری خارجی را جذب کند. بنابراین افغانستان برای این‌که بتواند به بریکس بپیوندد در یک چشم‌انداز میان‌مدت، اگر بتواند پروژه‌های کلان در زمینه‌های استخراج معادن، ترانزیت و انتقال انرژی را به مرحله اجرایی برساند، از نظر اقتصادی آماده پیوستن به بریکس می‌شود. هم‌چنین سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها و پروژه‌های کلان می‌تواند به بهبود وضعیت اقتصادی و فراهم کردن شرایط لازم برای عضویت در بریکس کمک کند.

منابع

۱. مرزبانی، فروزان و حسین پلونده، (۱۳۹۹)، «چشم‌انداز عضویت ایران در بریکس و تحلیل ظرفیت‌های آن در آینده مناسبات دو طرف»، **پژوهش ملل**، دوره ششم، شماره ۶۱
۲. شیرخانی، محمدعلی و همکاران، (۱۳۹۳)، «موازنه نرم، بریکس و چالش برتری آمریکا»، **پژوهشنامه علوم سیاسی**، سال نهم، شماره ۳
۳. نوذر، شفیع و **کمائی زاده یونس**، (۱۳۱۹)، «تبیین روابط چین و آمریکا در برابر سازمان همکاری شانگهای، بر اساس نظریه موازنه قوای نرم»، **مطالعات اوراسیای مرکزی**، دوره سوم، شماره هفتم
۴. عسکری، محمود، (۱۳۸۷)، «موازنه نرم در برابر قدرت برتر یکجانه گرا»، **فصلنامه راهبرد دفاعی**، سال ششم، شماره ۹
۵. سلطانی، فخرالدین و مریم شهبازی، (۱۳۹۴)، «بریکس؛ اهداف و چالش‌های پیش رو»، **فصلنامه پژوهش‌های سیاسی و بین‌المللی**، سال ششم، شماره بیست و چهارم
۶. مرکز پژوهش‌های اتاق ایران، (۱۴۰۲)، عضویت ایران در بریکس، تهران
۷. یوسف‌زاده، فرهاد، (۱۴۰۳)، «بریکس و بازتعریف حاکمیت جهانی: چالش‌ها، فرصت‌ها و چشم‌اندازهای آینده»، **وبسایت روزنامه هشت صبح**، دسترسی در:
<https://8am.media/fa/brics-and-the-redefining-of-globalgovernance-challenges-opportunities-and-future-prospects/>
۸. دستغیب، احسان، (۱۴۰۳)، «بریکس و ایران: آزمون دشوار همگرایی اقتصادی در مواجهه با موانع بین‌المللی»، **دیپلماسی ایران**، دسترسی در:
<http://irdiplomacy.ir/fa/news/2029170>
۹. ملک‌پور، امیرحسین، (۱۴۰۳)، «بریکس چیست و چه کشورهایی عضو آن هستند»، **وبسایت ایران بروکر**، دسترسی در:
<https://iranbroker.net/what-is-brics>

۱۰. بررسی تحولات افغانستان، (۱۴۰۳)، «افغانستان و بریکس؛ مزایا و پیش شرط‌های

عضویت»، وبسایت بررسی تحولات افغانستان، دسترسی در: <https://afgreview.com>

۱۱. بی‌نا، (۱۴۰۳)، «افغانستان عضو جدید بریکس خواهد شد؟»، وبسایت دنیای

اقتصادی، دسترسی در: <https://donya-e-eqtasad.com/>

۱۲. بی‌نا، (۱۴۰۳)، درخواست رسمی امارت اسلامی برای حضور در نشست رهبران بریکس

از روسیه»، دسترسی در: <https://watan24.com>

BRICS, (2023), BRICS Membership Expansion

Guiding Principles, Standards, Criteria and Procedures, available:

<http://www.brics.utoronto.ca/docs/BRICS-Membership-expansion-guiding-principles-criteria-and-standards-2023.pdf>

13. jутten,marc & others, (2024), Expansion of BRICS: A quest for greater global influence?, European Parliamentary Research Service.

14. Griffith-Jones, Stephany, (2014), A BRICS Development Bank: A Dream Coming True?, United Nations: Discussion Papers, No. 215

15. NDB, (2024), Environmental & Social Sustainability, New Development Bank.

Retrieved Dec 21, 2024, available:

<https://www.ndb.int/projects/environment-and-social-ustainability/>